

CZU: 343.137.5

SPECIFICUL LIBERĂRII DE PEDEAPSĂ A MINORILOR CONDMNAȚI PENTRU SĂVÂRȘIREA FAPTELOR INFRAȚIONALE

Valentina RUSSU,
doctorandă, asistent universitar,
Catedra „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0002-1809-9745

Rezumat

Standardele internaționale în materia justiției juvenile orientează statele spre crearea unui sistem de justiție prietenoasă copilului, axat, în primul rând, pe respectarea interesului său superior. Prevenirea și combaterea criminalității minorilor continuă să rămână o prioritate în cadrul politicilor penale actuale. Totodată, reacția față de delincvența juvenilă trebuie să se bazeze pe măsuri preventive, iar atragerea minorului la răspundere penală, aplicarea pedepselor și executarea lor reală să se facă doar atunci când scopul legii penale nu poate fi atins prin utilizarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ. În această lucrare științifică autorul argumentează importanța instituției liberării de pedeapsă penală a minorilor – un instrument eficient de umanizare a legii penale, totodată identificând particularitățile și condițiile specifice de aplicare a acestei modalități de liberare de pedeapsă.

Cuvinte-cheie: minor, pedeapsă penală, liberare de pedeapsă penală, măsuri de constrângere cu caracter educativ.

Summary

International standards in the field of juvenile justice guide states towards the creation of a child-friendly justice system, focused, first of all, on respecting their best interests. Preventing and combating juvenile crime continues to remain a priority in current criminal policies. At the same time, the reaction to juvenile delinquency must be based on preventive measures, and bringing the minor to criminal responsibility, applying the punishments and their actual execution should be done only when the purpose of the criminal law cannot be achieved by using coercive measures of an educational nature. In this scientific paper, the author argues the importance of the institution of release from criminal punishment for minors - an effective tool for humanizing the criminal law, while also identifying the particularities and specific conditions of application of this method of release from punishment.

Keywords: minor, criminal punishment, release from criminal punishment, coercive measures of an educational nature.

Parcursul european inițiat de Republica Moldova presupune, printre alte obiective, ajustarea cadrului penal național la standardele internaționale. O prioritate-cheie a reformelor din sectorul justiției este umanizarea legislației și justiției penale. Menționăm că legislatorul național a intervenit de mai multe ori cu completări și modificări ale legii penale, anume în vederea umanizării legislației. Totodată, diverse studii practice [1] demonstrează că deși cadrul legal prevede alternative la detenție, dar și instituții precum liberarea de răspundere sau pedeapsă penală, liberalizarea procedurilor penale prin utilizarea sancțiunilor și măsurilor preventive neprivative de libertate pentru anumite categorii de persoane și anumite infracțiuni, totuși tendința în instanțele judecătorești din Republica Moldova este de a aplica în continuare pedepse privative de libertate, indiferent de gravitatea infracțiunii comise. Pedepsele privative de libertate aplicate tind să fie de o durată lungă. De asemenea, instrumentele care permit liberarea de răspundere penală sunt rareori folosite, în timp ce nivelul de utilizare a alternativelor la pedeapsa cu închisoarea este deosebit de scăzut pentru infracțiunile mai puțin grave și deosebit de grave [1, p. 5].

Totodată, liberarea de răspundere sau de pedeapsă penală se aplică rar și în cazul minorilor. Or, datele statistice demonstrează că pe parcursul anului 2021, din 865 de minori atrași la răspundere penală, doar unul a fost liberat de răspundere penală cu aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ și doar 7 minori au fost condamnați condiționat. În anul 2022, din numărul total de 728 de minori atrași la răspundere penală, 3 au fost liberați de răspundere penală, iar 17 au fost condamnați condiționat [2]. Considerăm oportun utilizarea cât mai frecventă a instrumentelor de liberare de răspundere și pedeapsă penală a minorilor ori de câte ori legea permite acest lucru și, bineînțeles, valorificarea posibilităților de corectare și reeducare pe care le oferă măsurile de constrângere cu caracter educativ.

Tematica minorului aflat în conflict cu legea penală rămâne a fi o prioritate pentru politica penală actuală care tinde să asigure o justiție prietenoasă copilului, care să garanteze că în toate acțiunile ce îi privesc pe minori, interesul lor superior va prevala. Există o serie de standarde internaționale aferente domeniului răspunderii penale a minorului. Bunăoară, în Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing), chiar în preambul se recunoaște că tinerii, nefiind încă decât la stadiile inițiale ale dezvoltării personalității lor, au nevoie, pentru a se dezvolta psihic și intelectual și pentru a se integra mai bine în societate, de o atenție și o asistență deosebite și trebuie să fie protejați de lege potrivit cu condițiile care le garantează liniștea, libertatea, demnitatea și siguranța [3]. La art. 5 al aceluiași document sunt formulate

obiectivele justiției pentru minori, printre care asigurarea bunăstării și respectarea principiului de proporționalitate. Astfel, sistemul de justiție pentru minori caută să le asigure bunăstarea, iar reacția față de delincvenții juvenili să fie întotdeauna corespunzătoare circumstanțelor delincvențelor și delictelor. Potrivit Regulilor de la Beijing, asigurarea bunăstării minorului este obiectivul principal al sistemelor juridice în care cazurile delincvențelor juvenili sunt examinate de către tribunale pentru copii sau de către autorități administrative, dar trebuie insistat, de asemenea, asupra bunăstării minorului în sistemele juridice în care se remarcă jurisdicția de drept comun, pentru a se evita aplicarea unor sancțiuni exclusiv de pedeapsă [3]. Pe de altă parte, se evidențiază că bine cunoscutul principiu de proporționalitate folosește la moderarea sancțiunilor punitive, în general raportându-se la gravitatea delictului. Pentru delincvenții juvenili, trebuie ținut cont nu numai de această gravitate, ci și de circumstanțele personale. Aceasta din urmă (poziție socială, situație de familie, daune cauzate de delict sau de alți factori cu influență asupra circumstanțelor personale) trebuie să intervină pentru proporționarea deciziei (de exemplu, ținând cont de efortul delincventului pentru despăgubirea victimei sau de dorința sa de a reveni la o viață sănătoasă și utilă). Cele două aspecte expuse în articol pot permite progresul în 2 privințe: este de dorit aplicarea acestor măsuri de un tip nou și original decât supravegherea evitării măririi excesive a rețelei de control social în ceea ce-i privește pe minori [3].

Pe lângă cele expuse anterior, menționăm că principiul general care călăuzește toate documentele internaționale în domeniul răspunderii penale a minorului se conține în art. 3 din Convenția cu privire la drepturile copilului, care prevede că în toate deciziile ce îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotire socială, fie de către tribunale, autoritățile administrative sau de organe legislative, interesele copilului trebuie să fie luate în considerare cu prioritate [4].

De asemenea, standardele internaționale prevăd că la evaluarea interesului superior al copiilor implicați sau afectați, părerilor și opiniilor lor li se va acorda ponderea corespunzătoare; toate celelalte drepturi ale copilului, precum dreptul la demnitate, libertate și tratament egal, trebuie să fie respectate întotdeauna; trebuie să fie adoptată o abordare cuprinzătoare de către toate autoritățile relevante pentru a ține cont de toate interesele implicate, inclusiv bunăstarea fizică și psihică, precum și interesele legale, sociale și economice ale copilului [5].

Principiile enunțate trebuie respectate neapărat și la aprecierea posibilității de liberare a minorilor de executarea pedepsei. Deci, minorul va fi supus executării unei pedepse doar în cazul în care se va constata că scopul

legii penale nu va putea fi realizat prin aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ. Totodată, aplicarea pedepsei închisorii față de acesta va fi o măsură de ultimă instanță. Or, art. 19 din Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori prevede principiul potrivit căruia plasarea unui minor într-o instituție este întotdeauna o măsură de ultimă instanță, iar durata ei trebuie să fie cât mai scurtă cu putință. Aceeași normă stipulează că criminologia progresistă recomandă tratamentul în mediul deschis, preferându-l plasării în instituții. Practic, nu s-a constatat nicio diferență între rezultatele celor două metode. Numeroasele influențe negative care sunt exercitate asupra individului și par a fi inevitabile în mediul instituțional nu pot fi contrabalansate, în mod evident, de eforturile depuse în domeniul tratamentului. Acesta se aplică în special tinerilor delincvenți, a căror vulnerabilitate este mai mare. Pe de altă parte, consecințele negative care duc nu numai la pierderea libertății, ci și la separarea de mediul social obișnuit sunt, bineînțeles, mult mai grave la minori din cauza lipsei lor de maturitate [3].

Având în vedere cele enunțate mai sus, reiterăm că un veritabil instrument de umanizare a legislației penale îl constituie liberarea de pedeapsă penală. Printre modalitățile prevăzute la alin. (2) art. 89 CP RM se numără și liberarea de pedeapsă a minorilor. În conformitate cu dispozițiile alin. (1) art. 93 CP RM, minorii condamnați pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave sau grave sunt eliberați de pedeapsă de către instanța de judecată dacă se constată că scopurile pedepsei pot fi atinse prin aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ prevăzute la art. 104 CP RM [6].

Din prevederile textului de lege rezultă următoarele condiții în prezența cărora se aplică liberarea: făptuitorul să fie minor, infracțiunea săvârșită să fie una ușoară, mai puțin gravă sau gravă și atingerea scopurilor pedepsei penale să fie posibilă prin aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ. Făcând o distincție între liberarea de pedeapsă penală a minorului și liberarea de răspundere penală a acestuia, evidențiem că de răspundere penală minorul poate fi eliberat doar în cazul săvârșirii infracțiunii pentru prima oară și doar în cazul infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave. În cazul liberării de pedeapsă, legiuitorul prevede posibilitatea de liberare chiar dacă minorul a săvârșit anterior infracțiuni și chiar în cazul infracțiunilor grave, reglementări pe care le considerăm oportune. De asemenea, atât în cazul liberării de răspundere, cât și de pedeapsă, legiuitorul accentuează asupra criteriilor de individualizare, o importanță deosebită având în acest sens referatul prezentințial de evaluare a minorului.

Referitor la condiția ce vizează vârsta făptuitorului, menționăm că acesta trebuie să aibă etatea prevăzută de lege pentru subiectul infracțiunii.

nii (16 ani sau 14 ani – în cazul infracțiunilor prevăzute la alin. (2) art. 21 CP RM.). De asemenea, este important faptul ca vârsta de până la 18 ani să existe atât în momentul săvârșirii infracțiunii, cât și la momentul liberării de pedeapsă penală.

O altă condiție impusă de lege pentru aplicarea prevederilor art. 93 CP RM vizează caracterul și gradul prejudiciabil al faptei infracționale. Deci, infracțiunea trebuie să fie ușoară, mai puțin gravă sau gravă. Accentuăm aici că reglementând instituția liberării de pedeapsă penală, legiuitorul a luat în considerare anume pericolul social al faptei și personalitatea făptuitorului. Reieșind din prevederile art. 16 CP RM, minorul poate fi liberat de pedeapsă pentru săvârșirea faptelor infracționale pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoare pe un termen de până la 12 ani inclusiv.

Ultima condiție a liberării de pedeapsă penală a minorului este constatarea posibilității atingerii scopurilor pedepsei penale prin aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ. Aceasta presupune previziunea comportamentului pozitiv al adolescentului în viitor ce se formează, pe de o parte, în baza aprecierii circumstanțelor ce caracterizează pericolul social al persoanei și al infracțiunii comise, și pe de altă parte, în baza stabilirii unei sau mai multor măsuri educative ce se vor aplica minorului în vederea reeducării sale [7, p. 408].

Deși din interpretarea literală a textului de lege rezultă obligația de liberare (sunt liberați), se instituie totuși condiția de a constata că scopurile pedepsei pot fi atinse prin aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ. Este foarte importantă aprecierea de către instanța de judecată a posibilității de corectare și resocializare a minorului prin aplicarea măsurilor prevăzute la art. 104 CP RM. Or, așa cum rezultă din prevederile Recomandării nr. R(92)17 ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei referitoare la consecvența în pronunțarea sentințelor, atât legislația, cât și instanța judecătorească ar trebui să acorde atenție individualizării pedepsei. Prin urmare, pentru a evita dificultățile neobișnuite și a afecta reabilitarea infractorului, ar trebui să se țină seama de circumstanțele personale ale făptuitorului și, în special, de impactul probabil al pedepsei asupra fiecărui făptuitor [8].

Pe lângă criteriile generale de individualizare a pedepsei, în cauzele privind minorii, urmează a fi stabilite circumstanțele prevăzute la art. 475 CPP RM, acestea fiind:

- 1) vârsta minorului (ziua, luna, anul nașterii);
- 2) condițiile în care trăiește și este educat minorul, gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică a lui, particularitățile caracterului și temperamentului, interesele și necesitățile lui;

3) influența adulților sau a altor minori asupra minorului;

4) cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii [9].

Pentru a stabili circumstanțele prevăzute în acest articol, organul de urmărire penală, procurorul sau, după caz, instanța de judecată dispune întocmirea referatului presentințial de evaluare psihosocială a minorului. Mai mult, potrivit art. 8 alin. (3) din legea cu privire la probațiune, în privința unui minor, referatul presentințial de evaluare psihosocială a personalității se întocmește în mod obligatoriu, conform legislației [10].

Minorilor care au fost liberați de pedeapsă penală li se aplică măsurile de constrângere cu caracter educativ prevăzute la art. 104 CP RM, acestea fiind:

a) avertismentul;

b) încredințarea minorului pentru supraveghere părinților, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat;

c) obligarea minorului să repare daunele cauzate. La aplicarea acestei măsuri se ia în considerare starea materială a minorului;

d) obligarea minorului de a urma un curs de reabilitare psihologică;

e) obligarea minorului de a urma cursul de învățământ obligatoriu;

f) obligarea minorului de a participa la un program probațional [6].

Reeducarea minorilor prin intermediul măsurilor educative trebuie să rămână o prioritate pentru politica penală actuală. Aplicarea unei pedepse minorului și executarea acesteia trebuie să fie o măsură de ultimă instanță și să se efectueze doar atunci când scopurile pedepsei penale nu pot fi atinse cu ajutorul influențelor educative.

Referințe bibliografice

1. Ildir Peci. Raportul privind aplicarea sancțiunilor penale în Republica Moldova. Consiliul Europei, decembrie 2021. <https://rm.coe.int/report-criminal-sanctions-rom/1680a1c6f1> (accesat la 22.11.2023).

2. Statistica persoanelor minore care au săvârșit infracțiuni pe teritoriul RM. <https://data.gov.md/ckan/ro/dataset/4768-statistica-persoanelor-minore-care-au-savirsit-infracțiuni-pe-teritoriul-rm/resource/a0b5040a-e936-4b99-bd1c-873e8c71e883> (accesat la 22.11.2023).

3. Rezoluția 40/33 din 29 noiembrie 1985. Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing). <https://probațiune.gov.md/files/getfile/156> (accesat la 22.11.2023).

4. Convenția internațională Nr. 52 din 20.11.1989 cu privire la drepturile copilului. Publicat: 30.12.1998. În: *Tratate Internaționale* Nr. 1 art.52. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115568&lang=ro (acce-

sat la 25.11.2023).

5. Liniile directoare pentru justiția prietenoasă copiilor, adoptate de Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei. Strasbourg, 30 iunie 2010. https://cnpac.md/uploaded/Amicel/files/linii_directoare_pentru_justitia_prietenosa_copiilor.pdf (accesat la 25.11.2023).

6. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. Publicat: 14.04.2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 72-74 art. 195.

7. Botnaru S., Șavga A. ș.a. *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ediția a II-a. Ch.: Cartier, 2005, 624 p.

8. Recomandarea nr. R(92)17 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei referitoare la consecvența în pronunțarea sentințelor. <https://rm.coe.int/16804d6ac8> (accesat la 27.11.2023).

9. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova, nr.122-XV din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.104-110 din 07.06.2003.

10. Legea cu privire la probațiune nr. 8 din 14.02.2008. Publicat: 22.01.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 13-19 art. 29.